

ADATOK A SZOLNOKI VÁR ÉPÍTÉSÉHEZ ÉS ELSŐ OSTROMÁHOZ.

A mohácsi veszedelmet követő zivataros idők történetével foglalkozó történetiróink, mint Istvánffy, Forgách, Verancsics, az események fonalán kisebb nagyobb terjedelemben megemlékeznek Szolnok várának 1552-ik évi szerencsétlen elestéről is. Megénekle «nagy búvában» jó Tinódi Sebestyén deák is a «Budai Ali basa historiája»-nak végső veresszakaiban, ha nem oly részletesen s nem oly áradozó hazafiúi érzelmekkel is, mint Eger vár viadalját, melynek nagy valószínűség szerint maga is szemtanúja volt. Valamennyinél bővebben szól ez eseményről Gyárfás István «Dobó István Egerben» cz. munkájában; ¹⁾ ő is azonban csak annyiban, a mennyiben Dobó, mint a király egyik biztosa befolyt a vár építésébe s a mennyiben Szolnok ostroma előjátéka volt Eger hősi védelmezésének. Legujabban, épen e folyóirat 1889. évfolyamában Dr. Szendrei János foglalkozott Szolnok elestével, nem annyira az ostromra, mint inkább a vár feladása és gyalázatos szökése miatt hűtlenségi kereset alá vont Móré Gáspár alkapitány kitisztázására helyezvén a fősúlyt. Szendrei megismertetvén velünk a per irományait, arra a következtetésre jut, hogy Móré Gáspár az egész pörben a bűnbak szerepét játszotta s az által, hogy fölmentetett, ártatlansága teljesen kiderült. Mi Szendrei úrral éppen ellenkező nézetet vallunk s inkább az egykoru írók véleményéhez csatlakozunk, a kiknek egyhangu nyilatkozata szerint Szolnok a leggyalázatosabb gyávaság következtében jutott az ellenség kezébe. És ezt nem czáfolja meg se Móré fölmentése, sem az, hogy Nyáry Lőrincznek «a

¹⁾ Akad. tört. Ért. V. köt.

nyomorú várnagynak»¹⁾ Oláh Miklós kancellár kegyelmet esközölt ki a királynál. Hisz csak nagyon kevéssel az előtt mentetett föl Aldana Bernát, a ki pedig Lippának nemtelen oda hagyásával, a hadi költség elprédálásával, az élelmi szerekkel űzött uzorászkodásával, védtelen lakosok kifosztogatásával s egyéb, éppen nem vitézi cselekedeteivel nagyon is rászolgált a waffenbruderétől: Castaldótól kapott «gazember» elnevezésre és a büntető igazság keze sulyára. Nem kellett «Nyáry személyes ellenségeinek hiresztelése» ahhoz a gyászos emlékhez, a mely Nyáry Lőrincz nevéhez tapadt; ő maga feketítette be magát s mit sem fehérít rajta az, hogy később elrestelkedve visszalopózott az üresen hagyott várba, hogy ott hősileg elfogassa és ismét hősileg futni engedtesse magát!

Nyáry egyéniségének megismeréséhez igen jellemző sorokat szolgáltat Thurkowithnak Nádasdy Tamáshoz 1552 máj. 28-án Szempeczről írt levele. «Nyáry Lőrincz ma, azaz május 28-án reggel ide Pozsonyba érkezett, ki, miként gazdája, a kinél meghált, beszélte, egyszerre nagy férfiuvá nőtte ki magát (subito crevit in magnum virum); ugyanis maga Nyáry mondotta gazdájának s az asztalnál ülő többieknek, hogy nincs most Magyarországon több ember, csak négy, vagy öt; megnevezte az erdélyi vajdát, a temesi grófot, Paxy Jánost s hozzá tette: a negyedik én vagyok! Ezt csupán emlékeztetőül írom tek. és nsgos Uraságodnak, tudván, hogy ngod jól ismeri ezt az embert.»²⁾ Képzeljük el e jellemrajzhoz Nyárynak kiszökését a várból s visszasompolygását a várba: előtünk áll egy Horribiliscrififax-féle «miles gloriosus» díszpéldánya, a milyen a görög drámák nagyhangú, sujtásos vitézeitől kezdve a legujabb operettek Bumberdo generálisáig mindig képes kaczagásra fakasztani a közönséget.

Ne szépítsük a dolgot, hanem mondjuk ki egyenesen, hogy Szolnok elestének Nyáry volt az oka. Hisz maga Tinódi mondja, hogy a várkatonák:

¹⁾ Szalay: Magyar orsz. tört. IV. 292. l.

²⁾ . . plures nunc non esse homines in Hungaria, nisi quatuor, aut quinque; nominabat Vojvodam Transilvanum, Comitem Themesiensem, Joannem Paxy, addebat: quartus ego sum! . . (Ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok).

. . Ott alattomban sugnak-bugnak vala
Hogy bölcs vezérjök nincs, azt ök orrolják vala.

Igaz, hogy a katonák «sokféle nyelvön valók» voltak, hogy a spanyolok még a vár körülzárólása előtt megkezdték a szökdő-sést s hogy a németek folyton garázdálkodtak, felgyújtván a házakat és löszereket, — de ugyan mertek volna-e ilyen vakmerősé-gekre vetemedni, egy tekintélyt és fegyelmet tartó várnagy alatt, a milyen pl. Losonczy István volt?

A vár gyöngeségétől, noha ujonnan épült s a tűzpróbát még ki nem állotta, sem kellett tartaniok. És itt állapotjunk meg egy kissé. Eddigelé az volt az általános tudat, hogy Szolnokot oly ör-dögi gyorsasággal emelték erősségre, a mely míg egy részt bámu-latra ragad, másrészt önként azt a hiedelmet támasztja a csodál-kozóban, hogy éppen e gyors építés miatt nem felelhetett meg rendeltetésének. Legutóbb Szendrei úr írja, hogy «a roppant munka 17 nap alatt készen állott». Hisz' ha ez igaz, akkor a mi modern gyárilagos építkezésünk valósággal visszaesés az architectura terén. A mit bizony senki se hisz el. — Az alább következő regestákkal éppen annak a beigazolására fektetem a fősúlyt,¹⁾ hogy a szolnoki vár nem hehehurgyán, «amugy a nagyjából», hanem több mint esz-tendei czéltudatos, szorgalmas, nehéz munkával épült.

Az eszme a Tisza és Zagyva egybefolyása által képezett szög-ben elterülő Szolnok városkát nagyobb mérvű erősséggé emelni, legelsőbbben a törökök agyában szülemlett. S csak midőn a nagy előkészületekről értesült Heves vármegye és a lelkes Dobó István, jöttek arra a gondolatra, hogy az ellenséget meg kellene előzni terve kivitelében. Irtak, könyörögtek a mindenható kamarai taná-csosoknak, befolyásos főpapoknak és uraknak, míg végre sikerült a kormányzó köröket meggyőzniök Szolnok hadászati fontosságá-ról és sikerült ő felségét megnyerniök a tervnek. Egy szép napon aztán arra ébredt a török, hogy egy mindvégig titokban tartott, jól rendezett katonai mozdulattal Ferdinánd fővezére: gr. Salm Mik-lós, megszállotta Szolnok területét, s hadi biztosai az oda szállított külföldi mesteremberekkel s környékbeli jobbágsággal nyomban

¹⁾ E czélből helyén valónak láttam a Történelmi Tárbán már meg-jelent, ide vonatkozó néhány adatot is itt fölvenni.

megkezdették az erődítés munkáját. A fegyveres erővel elkezdett építkezés még jó darab ideig fegyveres fődözet alatt folyt tovább. A felültetett megyei, főuri és nemesi hadak, gr. Salm és Báthory András főkapitány vezérlete alatt, Egerben és Tisza-Abádnál táborozva még hónapokon keresztül lesték: mikor kellend a bosszúra ingerelt budai vezérrel megmérkőzniök Szolnok birtokáért. A császáriak gondoskodása és elővigyázata még annyira is ment, hogy Nádasdy Tamás gróffal fegyverbe szállították a dunántúli vármegeket is, hogy ezek szükség esetén segítségökre siessenek. Ez a szükség — szerencsére — nem következett be. A budai vezér morgott parlamentirozott, a béke megszegéséért rettenetes bosszúval fenyegetőzött, de azáltal, hogy jó tanácsért Konstantinápolyba küldözte köveit, elszalasztotta a kedvező alkalmat s időt engedett az építésre. A közbe jött délvidéki hadjárat s különösen Temesvár, majd Drégely ostroma annyira lekötötték a törököt, hogy Szolnok erődítését akadálytalanul be lehetett fejezni. S mikor aztán a meggondolatlan palásti ütközet után egyenesen Szolnok falai alá tódult az ellenség, az új vár teljében kész állapotban, népes őrséggel ellátva, élelmi és hadi szerekkel gazdagon fölszerelve nézhetett az első megpróbáltatás elé, a melyet bizonyára ki is áll, ha egy Losonczy, egy Dobó, vagy legalább is a korábbi várnagy, a vitéz Horváthinovich vezeti a védelmet. Sajnos, hogy éppen ez az egy: a legfőbb, hiányzott!

* * *

1. *Eger 1549 márcz. 11.* Tisztelendő, nagyságos és nemzeti urak, köteles készségünk után stb. Nem kételkedünk, hogy a mi romlásunk, sanyargattatásunk, mindennapi félelmünk nyilván vagyon kegyelmetek előtt. Heves vármegye a Tiszán innen a török torkában fekszik, a szegény parasztok török hatalom alatt vannak, a kik ezeknek szolgálatára mindennap Budára, Pestre és a nagyhatvani kastélyhoz hajtatnak, a kik között akadnak némely óvatos törökök¹⁾ a kik a végből mennek a törökökhöz, hogy azoknak terveit kikutathassák és kipuhathassák. Most érkezett közölök hozzánk

¹⁾ «Thurci» bizonyosan tollhiba, talán «homines nostri = embereink» helyett.

nehány kém, ezek azt beszélik, hogy a török birodalom hódoltsága alatt levő várakból a rácz hajósok és gyalogság Nándorfejérvárra szállították, a hol igen sok naszád és gyorsjárátú hajó van. Ugy értették, hogy a Tiszára fognak evezni és a Tisza és Zagyva összefolyása által képezett szögletben Szolnok közelében várat akarnak emelni és azt a legjobban megerősíteni. Szegeden már igen sok épületfát és óriási tölgyfákat hordtak össze. Ha megérkeznek, hat nap alatt ötezer lovas részére elegendő, igen erős várat képesek emelni. Minthogy földünket és a tiszántuliakat a leggyorsabb pusztulás és romlás fenyegeti, méltóztassék uraságtoknak a főtisztelendő esztergomi érsek úrral és ő felsége helytartójával tanácskozni és a töröknek az útját elzárni, ő felségének pedig ami legkegyelmesebb urunknak irni, hogy a török császár ő felsége szünjék meg bennünket megsemmisíteni. Az lenne talán a legjobb és hirtelen, a leggyorsabban kivihető, hogy ő felsége megparancsolja a hadvezérnek és főkapitányoknak, hogy itt várat építsenek, mert innen egész Erdelyig, Lengyelországig, Moldváig, Havasalföldéig a legnagyobb felügyeletet és védelmet lehetne gyakorolni. A magasságos Isten tartsa meg uraságtokat. Kelt székvárosunkban, Egerben 1549. márcz. 11. Uraságtoknak örökös szolgálái Nemes Heves vármegye közönsége.

Kívül: Király ő Felsége Pozsonyban tartózkodó tisztelendő, nagyságos és nemzetes tanácsurainak, a mi igen tisztelt urainknak. — (Zárlatán a négy szolgabíró viaszba nyomott pecséteinek a nyomaival. Latin eredeti az Orsz. Levéltárban őrzött Nádasdy-féle iratok közt.)

2. *Eger, 1549 márcz. 11.* Heves vármegye levele Várady Pál esztergomi érsekhez, melyben értesíti, hogy némely kémei azt a hírt hozták, hogy a török a Tisza és Zagyva összefolyása által képezett parton, közel Szolnokhoz, erősséget akar emelni s e végből az uralma alatti rácz naszádosokkal Szegeden már annyi fát s erődítéshez szükséges dolgokat hordatott össze, hogy azokból hat nap alatt ötezer lovasra való kastélyt építhet. — Kéri az érseket, hogy ezt a földet ne engedje a török birtokába jutni, hanem foglalják el az ő felsége emberei; mert itt az egész Lengyel-Moldvaország és a havasokon túli részek oltalmára igen biztos erősség emelhető,

különben pedig az egész vidék ki lesz szolgáltatva a töröknek. (Eredeti. Orsz. Ltár. Vegyes Levelek.)

3. *Eger, 1549 márcz. 12.* Tekintetes és nagyságos, nekem kegyes uram! Szolgálatomnak ajánlása után az új híreket, melyek itt most vannak, Nagyságodnak megírni szükségesnek tartottam azért, mert ezen Heves vármegye összes nemes urainak ítélete szerint a török terve nekünk magyaroknak szerfölött veszedelmesnek látszik. Mert amint bizonyos jelekből mindnyájan észrevesszük, hogy *Szolnokba* és...¹⁾ hasonlóképpen a *jászberényi* kastélyt is igyekeznek újra építeni. Ezeket ugyan közszájon beszélik, de megbízható embereink és kémeink ugyanezeket hozzák hírül; ugyanis egy emberem éppen Pesten volt, mikor az összes martalóczok és ráczok a Dunához vitettek és hajókon által szállítottak; a mely emberem, midőn barátjától kérdezte, miért történik ez? az azt válaszolta, hogy Nándorfejérváron ötven naszádnak nevezett könnyű hajójuk áll készen, melyeken a Tiszára akarnak evezni és kastélyt építeni. Egy másik emberem azt hozta hírül, hogy egy bizonyos vajda az elébe rendelt biráknak azt mondta: most már nem kell félnetek, mert épül a kastély a Tisza mellett és más helyeken, ennélfogva a magyar ispaiák nem fognak benneteket sanyargatni. Ezeken kívül ezen Heves vármegye nemesei között többen ugyan így beszélnek, mert azt mondják, hogy a török tartományokban mindenütt el van rendelve, hogy a kocsikkal és puskákkal legyenek készen; ellenben a szerencsétlen jobbágyok közt azt hirtelik a törökök, hogy a hatvani és váci kastélyt akarják újjá építeni. (Ezután a János király hívei által bizonyos birtokán ejtett károk és méltatlanságok megtorlására és orvoslására kéri fel Nádasdyt s levelét így végzi:) Isten tekintetességedet és nagyságodat legboldogabbul tartsa meg. Eger várából, 1549 márcz. 12. Ruzskai Dobó István.

Kivül: Tekintetes és Nagyságos gróf Nádasdy Tamás úrnak, Fogarásföld örökös grófjának, ő felsége országbírájának és Magyarország főkapitányának, nekem kegyes uramnak. Latin eredeti, az Orsz. Levéltárban őrzött Nádasdy-iratok közt.

4. *Pozsony, 1550 máj. 31.* Ujlaky Ferencz, győri püspök, írja Nádasdy Tamásnak, hogy ő felsége a budai pasához követeket

¹⁾ Kiszakadozott.

küldött ajándékokkal, a követek azonban nem bocsáttatnak vissza addig, míg a török arról nem értesül, hogy Szolnok elfoglaltatott. Már pedig, ha Szolnok török kézbe jut, vajjon meddig maradhat Eger vára bántatlanul? (Latin eredeti Orsz. Ltár, Nádasdy-iratok.)

5. *Léva, 1550 szept. 7.* Horwathynowyth Bertalan várkapitány levele Nádasdy Tamáshoz. — Teljességgel nem tudok egyebet írni tek. és ngos Uraságodnak, mint hogy gróf (Salm) Miklós tábornok, ő Felsege kapitánya sept. 2-án Losonczy István és Bebek Ferencz urakkal nagymennyiségű hadi szerekkel t. i. ágyúkkal, porokkal, golyókkal s minden egyéb szükségesekkel Szolnok kastélyhoz, a Tisza mellett, érkeztek, a mely, miként remélem, készen lesz és fölépítve, mert azon kastély jó részben készen van. (Latin ered. Orsz. Ltár, Nádasdy-iratok.)

6. *Eger, 1550 szept. 17.* Gr. Salm Miklós Nádasdy Tamáshoz. — «Jelenttük tek. és ngos Uraságodnak, hogy ő királyi felsége, legkegyelmesebb urunk, népe e hónap 14-én szerencsésen, a törökök bármely akadályozása nélkül bejutottak *Szolnokba* s megkezdték erősítését; Báthory István úr a maga és a tiszántúli megyék hadaival nagy hadi készülétekkel a Tisza partján Szolnok mellett ütött táborn s már munkában vannak mind a katonák, mind a környékbeli összehívott jobbágyság, hogy azt a helyet megerősítsék. Az erődítésnél azonban nagy nehézséget okoz, hogy nincsenek nyomok vagy jelek, melyek mutathatnák, hogy ott ezelőtt valamely erősség állott volna; a fákat távoli helyekről kell szállítani, mind az által mindenki igyekszik, hogy kötelességét tehetsége szerint teljesítse. A budai pasa, a mint kémeink jelentik, szerfölött haragszik, mondják, hogy zászlóaljját (vexillum) kivezette s ezen ország minden részeiből a török császár népeit összehívta s a hadi szereket a Dunán Pestre átvitette s ezzel a nagy készüléttel az a szándéka, hogy vagy a király ő felsége hadait Szolnok alól elűzze s azt elfoglalja, vagy pedig ő felsége tartományának más részére törjön. E napig csak Serédy György és Benedek érkeztek ide jó számú és díszes lovassággal, rajtok kívül az egész megyékből főurak és nemesek közül más senki sem jelent meg e napig. — Ha talán a pasának nyílt harcban kellene ellentállanunk, meggondolandó, hogy a velünk levő sereggel, könnyen megbírnánk-e vele? mert Szolnok igen széles területen fekszik; de nyakunkon a tél is és

annyira megerősíteni nem lehet, hogy a pasa ostromának ellenállhasson; ezért szükséges, hogy tek. és ngos Uraságod a dunántúli vármegyékkel felüljön, alkalmas helyen gyülekezék, a török törekvéseit szorgalmasan kipuhatolja, azon vármegyékből minél több katonát gyűjtsön s ne engedje őket szétoszlani, míg ez iránt utasításunkat nem kapta. Ha a budai pasa seregével ezen részek felé fordulna, akkor tek. ngos. Uraságod összegyűjtött csapatával hátba kerülve fenyegetse; mert hogy ha észreveszi, hogy ő felsége csapatai a felső részekben is mindenfelől összegyülekeztek, nem fog merni ellenünk olyan nagy készüllettel fordulni. Ha pedig bármit megtud a török mozdulatairól s mindabban a mi hasznunkra szolgál, tudósítson bennünket, lépjen velünk kölcsönös levelezésbe. (Latin ered. Orsz. Lltár. Nádasdy-iratok.)

Gróf Salm ugyanezen kelettel egy ismeretlen főpaphoz is írt hasonló tartalmú levelet, kérve őt, hogy a megyebeli fő és nemes urakat szólítsa fegyverbe s indítsa Szolnok felé az ő támogatására. (Orsz. Lltár. Vegyes Levelek.)

7. *Eger, 1550 szept. 21.* Gr. Salm Miklós Nádasdy Tamáshoz. — Tudatja, hogy kapta levelét, melyben azt jelenti, hogy a dunántúli vármegyék katonaságával fel fog ülni. Mint utóbbi levelünkben tudattuk: ő felsége hadai megszállották Szolnokot s mindenki igyekszik, hogy a várerődítésnél megfelelően kötelességének. Nevezett hely erősítése minden tekintetben szerencsésen balad előre s minthogy naponként 5—600 munkás dolgozik, napnap után látható az eredmény, úgy, hogy ha kedvez az időjárás s a törökök nyugton maradnak, ez a hely rövid időn meg lesz erősítve annyira, hogy a török csak nehezen foglalhatja el. Csakhogy az a hír terjed nálunk, hogy a budai pasa összehívta a szandsákokat csapataikkal, seregét összegyűjtötte, a hadi szereket kiszállította s azt tervezi, hogy a császár seregét Szolnok alól elűzze, vagy, a mint gyanítjuk, ő felsége tartományának valamely részére törjön. Mi ő felsége hadaival itt Egerben időzünk, várjuk a főurak, nemesek és vármegyék gyülekezését. Báthory Andrással az alsó vármegyék hadai vannak, ma hozzá megyünk Rofra, a tiszai átjárónál, értekezni a jelen expeditió felől, hogy ha a pasa a fennálló béke ellenére ő felsége hadait megtámadná, készen legyünk őt fegyveres erővel fogadni. Minél fogva kérem és figyelmeztete m

ngodat, hogy a dunántúli és felvidéki vármegyék városaival minél nagyobb számmal és készüllettel, minél gyorsabban jöjjön segítségünkre.

E latin nyelven írt levélhez utóiratban sajátkezüleg, németül még néhány sort csatolt a gróf. Ebben elmondja, hogy a vár erős helyen van, de nagyon az ellenség torkában és távol ő felsége tartományaitól, úgy, hogy ellátása igen nehéz lesz s ostrom esetén alig oltalmazható meg. Én megtettem, meg is akarom tenni, a mit ő felsége nekem parancsolt. Ő felsége kétségkívül már gondoskodott Szolnok megvédéséről, máskülönben jobb lett volna, hozzá se kezdeni az erődítéshez. A pasa nyílt mezőn táboroz s várja a szultán rendeletét, hogy mihez tartsa magát. Mi is gyülekezünk; hét vármegye katonasága van már együtt, holnap várjuk a többieket. Lessük, hogy mit akar a török. Mi nem akarunk ellenök semmit, de ha ránk támadnak, védenünk kell magunkat. (Ered. Orsz. Lltár. Nádasdy-iratok.)

8. *Komárom, 1550 szept. 21.* Gr. Tyerstain Reinpert Nádasdy Tamáshoz. — Más újságom nincs, mint az, a miről tegnap egy kémtól értesültem, hogy a budai pasa átkelt s Pest-nel tábort ütött. Huszonöt mezei ütközethez való közepszerű ágyú van vele. Hírlik, hogy a török császár határozottan megparancsolta neki, hogy a szolnoki kastélyt foglalja el; a pasa pedig azt jelentette a császárnak, hogy azt a keresztények már előbb hatalmukba kerítették, ennél fogva meg kellene velök ütközni, a mire ő kész s a helyet visszafoglalni hajlandó, ha a császár úgy parancsolja. (Ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

9. *Pozsony, 1550 szept. 22.* Ujlaky Ferencz győri püspök Nádasdy Tamáshoz. — Minthogy már Szolnok erődítése megkezdett, reméljük, hogy a munka Isten segítségével szerencsésen be lesz fejezhető, vagy legalább is azt hiszszük, hogy a török minden zenebona nélkül meg fogja engedni az erődítést. Ő felsége megparancsolta a tábornok úrnak (t. i. gróf Salmnak), hogy mihelyest Szolnokot elfoglalta s annak építésébe belekezdett, nyilatkoztassa ki a budai pasának, hogy ő felsége e ténykedésével nem akarja a megkötött fegyverszünetet felbontani és senkinek sincs szándékában az ellen cselekedni; de valamint neki szabad volt a szultán tartományában fekvő Sambok és Vuál helyeket megerősíteni, épp

úgy szabad ő felségének is a saját tartományába eső Szolnok megerősítéséről gondoskodni. A mely nyilatkozás után, hiszszük, a török nem fog semmi újat merészlni; ha azonban mégis valami történik, értesítjük róla ngodat. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-íratok.)

10. *Leveld, 1550 szept. 27.* Frater Péter, a karthauziak priorja, Nádasdy Tamáshoz. — A Tiszántúlról jött egy kereskedő, a ki azt mondja, hogy Szolnok kész van s hogy híre jár, miszerint noha Báthory András úr megizente a budai pasának, hogy hagyjon fel a Szolnok elleni támadással, mivel az már befejezett tény, a török mégis egyre készülődik. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-íratok.)

11. *Eger, 1550 szept. 30.* Báthory András főkapitány Nádasdy Tamáshoz. — A szolnoki kastély felől mást nem írhatunk, mint azt, hogy még a szent kereszt felmagasztalása ünnepe (szept. 14.) elfoglaltuk, mind az ő felsége, mind a mi hadaink benne vannak s most gr. Salm úrral teljes szorgalommal rajta vagyunk e kastély építésén, noha ezt a törökök nehezen viselik, minthogy a császárjuktól szigorú parancsot kaptak, hogy ők is építsék fel ezt a kastélyt, a miért is most, kivált a budai pasa es a szegedi szandsák szerfelett gyülekeznek ellenünk. Mi is, minél többben és minél jobb móddal gyülekezhetünk, gyülekezünk; szeptember 21-én Abád helységben voltunk a Tisza mellett tábort járni; maga gr. Salm is eljött érettünk Abádra s innen Szolnok kastély megtekintésére utazunk, visszatérőben Egerbe jöttünk, még pedig az utazás kellemetlenségei miatt beteges állapottal, úgy, hogy most ágyban fekszünk. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy, íratok.)

12. *Eger, 1550 okt. 1.* Gróf Salm Nádasdy Tamáshoz. — Új dolgot semmit sem írhatok, csak azt, hogy a budai pasa egy csauszt küldött a leghatalmasabb császárhoz, Szolnok ügyében, ki hogy miként meg van neki hagyva, 14 nap alatt visszatérjen. Lehetetlen dolog. Úgy véljük, hogy az alatt a pasa semmit se fog kezdeni, míg a csausz vissza nem tért. Ez alatt az idő alatt pedig nevezett hely annyira meg lesz erősítve, hogy azt a pasa minden erejével se fogja visszafoglalni.

U. i. Tudhatja tek. és ngod, hogy a szolnoki vállalat oly gyorsan jött, hogy ő felsége nem rendelkezhetett azon 300 lovas

felől, a kiknek ngodhoz kellett csatlakozniok, azóta azonban gondoskodott ő felsége, hogy tekged ngod, hivatalának, méltóságának megfelelőleg, illő számú katonával jelenhessék meg az expeditió. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

13. *Szolnok, 1550 okt. 3.* Aldana Bernát Nádasdy Tamáshoz. — Tekintetes és nagyságos uram, nekem igen tisztelt barátom. Üdvözetem és szolgálatom ajánlása után. Tekintetességed és nagyságodnak hozzánk írt levelét, melyben Petrovithról, Frater Györgyről s a mi állapotunkról szóló újdonságok közlését kívánja tőlünk, megkaptuk. Mi pedig ezeket jelenthetjük tekintetes és nagyságos uraságodnak: Mi már mintegy husz napja elfoglaltuk Szolnok várának a helyét s megkezdtük magának a várnak építését is, már nagyobb részt körül van árkolva; eddigelé azért nem építhetjük jobban, minthogy a bástyákat szuvas deszkákkal, rőzséssel és galyakkal építettük; a mint azonban szálfákat és gerendákat hoznak, hiszszük, hogy egy hónap alatt felépíthetjük és befejezhetjük. Továbbá ezen a tájékon a török, a mint csak teheti, gyülekezik s miként tekintetes és nagyságos uraságod írja, csikorgatják fogaikat, habogy kapnának valami harapni valót; tudjuk azonban, hogy semmit sem fognak kapni . . . (Ezután ír még Martinuzziról, Petrovithról, erdélyi dolgokról és Salm fővezérről.) Kelt Szolnok várából, 1550 október 3. Aldana Bernát. (Latin ered. az Orsz. Ltárban őrzött Nádasdy-iratok közt.)

14. *Eger, 1550 okt. 5.* Egy német katona Nádasdy Tamáshoz. — A dolgok Szolnokon helyesen és rendben haladnak, a mint ezt Ngod a kapitány nrak leveleiből bőven megértheti. A törökök nyugodtak, várják a feleletet uroktól. (Latin ered. Orsz. Ltár Nádasdy iratok.)

15. *Tata, 1550 okt. 7.* Zárai János, tatai kapitány, Nádasdy Tamáshoz. — Tegnap este egy ember azt a hírt hozta hozzám Budáról, hogy a török császártól egy csausz érkezett, a kitől a török császár azt izente s a legerősebben megparancsolta a budai pasának, hogy minél előbb foglalja el és rombolja le Szolnokot; nevezett pasa tehát minden halogatás nélkül vagy tegnap, vagy ma útnak indult s halad valamely rész felé. Ezt nekem bizonyosként mondták. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

16. *Komárom, 1550 okt. 7.* Gr. Tyerstain Nádasdy Tamás-

hoz. — Levelem megírása után azt az újságot hozták nekünk Tatáról, hogy Szolnok lerombolása iránt minden bizonynyal parancs érkezett a török császártól, azonban a 25— vagy 30,000 tatárról való hír nekünk hihetetlennek látszik. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

17. *Eger, 1550 okt. 7.* Gr. Salm Miklós Nádasdy Tamáshoz. — Egy jól ismert személy ma azt hozta hírül, hogy a budai pasa összegyűjtött serege élén csak a Szolnok ügyében a török császárhoz küldött csausz megérkezését várja, a kinek nyolcz nap múlva meg kell érkeznie s a ki meghozván a császár parancsolatát, a pasa azonnal megkezdi az ellenségeskedést ő felsége tartománya ellen s minthogy mi Szolnokot elfoglaltuk, a pasa Szolnok ellen fog támadni; azonban, ha a csausz a mondott időnél hamarabb vissza nem jön, azalatt a nevezett hely annyira meg lesz erősítve, hogy a pasa erejét és támadásait elviselheti. Most pedig a Rába folyón túl, a ngod vidékét pusztíttatja. A szandsákokat seregeikkel elküldötte, hogy addig is, míg a csausz visszatér, a dunántúli részeket pusztítsák, azután pedig egyesülve az ottani szandsákokkal jöjjenek az ő segítségére. — Intézkedjék tehát Nádasdy, értesítse a vármegyéket, hogy készen legyenek s erélyesen tartsák magukat; menjen Nádasdy is ellenök a lovasaival. — A velünk való megyei csapatok még csak néhány napig lesznek fegyverben, a kik eltávoznak, azok kellő módon összeíratnak, tegye ngod ugyanezt a vele levő megyei hadakkal, hogy végre a lustra-jegyzek ő felsége elé legyen terjeszthető, hogy ő felsége tudhassa, ki jelent meg engedelmessé. (Latin másolat. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

18. *Sopron, 1550 okt. 13.* Beyczy András Nádasdy Tamáshoz. — Mondják, hogy a szolnoki kastély még nem kész, az építéshez szükséges fájok sincs elegendő. Gr. Salm és Báthory urak Egerben vannak csapataikkal. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

19. *Eger, 1550 okt. 13.* Gr. Salm Nádasdy Tamáshoz. — Minthogy Szolnok, a melynek az érdekében a jelen expedíció igénybe vétetett, már annyira meg van erősítve, hogy, mihelyt az idő engedi, az őrség ostrom- és élelmi szerekkel s egyéb szükségességekkel ellátatván, isten akaratával a budai pasa és serege erejének ellentállhat, ennél fogva, de más okokból is felhívja Nádasdyt,

hogy a megyéknek Pápára összegyűjtött s már szokatlanul régen fegyverben álló csapatait bocsássa haza. (Latin ered. Ltár. Nádasdy-iratok.)

20. *Eger, 1550 okt. 16.* Gr. Salm Nádasdyhoz. — Megkapta levelét, melyben arról tudósítja, hogy a dunántúli vármegyék, főurak és nemesek katonáit felültette s Pápán összpontosította, s a melyben a további teendők iránt utasítást kér. Erre nézve válaszolhatja, hogy már elküldte a határozatot, mely szerint, mint-hogy Szolnok már elviselheti az ellenséges támadásokat s a viszonyok és ügyek kedvezően állanak, a megyei katonaság haza bocsátható. A budai pasának már megírtuk, hogy Szolnok építése ne magyaráztassék félre, ez pedig azt válaszolta, hogy a béke megszegetett. Nem tudom: vajjon ő felsége Szolnok ügyében küldött-e már valakit a török császárhoz, vagy mikor szándékozik küldeni? (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

21. *Ágosta, 1550 okt. 25.* Ferdinánd király tudatván a pozsonyi kamarával, hogy Balassa Jánost és Zay Ferenczet szolnoki vezérkapitányokká kinevezte, meghagyja, hogy az évi fizetések iránt tárgyaljon velök, úgyszintén az ottani pappal is ugyan az iránt. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad Camer. Poson. 1550 fol. 267.)

22. *Ágosta, 1550 okt. 25.* Ferdinánd királynak értésére esvén, hogy Szolnokon sókamara volt, de a mely a háborús viszonytagságok között elpusztúlt, kérdést intéz a pozsonyi kamarához az iránt, hogy mikép lehetne azt ismét felállítani s vajjon Zay Ferencz alkalmas volna-e azon tisztt betöltésére. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad Camer. Poson. 1550 fol. 268.)

23. *Ecsed, 1550 nov. 2.* Báthory András Nádasdy Tamáshoz. — Szolnok kastélyt illetőleg pedig tek. és ngodnak azt írhatjuk, hogy a múltkor, mikor Egerben voltunk, a főkapitány úrral kirándultunk a kastély megtekintésére, a mely már csak nem egészen kész és be van fejezve. De még dolgoznak rajta, mert a mily széles alapon kezdették, egy teljes év leforgása előtt aligha fejezhető be teljes tökéletesen. A mi az őrséget illeti, ha sok katona lesz benne (si multitudo militum inerit) s az ellenség nem lesz több, mint most a mennyi, akkor megoltalmazhatják. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

24. *A szolnoki vár építéskor tett kiadások jegyzéke.* (Töredék.)
Kiadási jegyzék az ő Felsőge adójáról, t. i. 891 frt 89 denárról.
 Kezdetett a német ácsok fizetése, t. i. hat személyé, kiket tek. és ngos néhai gr. Salm Miklós úr stb. Egerből küldött ide a szolnoki vár építésére, a kik itt Szolnok várában nov. 21-én kezdtek dolgozni s a kiknek heti fizetése e nappal kezdődik, mesteröknek Pongrácznak hetenként két magyar frtjával, a többi ötnek egyenként minden hétre két renes frttal, a melyek összesen tíz magyar frtot tesznek ki.

Nov. 28-án a hat német ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Decz. 5-én ugyanazon hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Decz. 12-én ugyanazon hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Decz. 19-én ugyanazon hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 m. frt.

Decz. 26-án ugyanazon hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 m. frt.

Január 2-án ugyanazon hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Január 9-én ugyanazon hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Január 16-án ugyanazon hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Január 23-án ugyanazon hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Jan. utolsóján ugyanazon hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Január utolsó napján az egyik ácsot, Slam nevűt, a többiek szerszámok hozása végett Bécsbe küldvén, maradtak csak öten.

Febr. 7-én az öt ácsnak egy heti munkájokért adatott 8 m. frt 40 den.

Febr. 14-én az öt ácsnak egy heti munkájokért adatott 8 m. frt 40 den.

Febr. 21-én az öt ácsnak egy heti munkájokért adatott 8 m. frt 40 den.

Febr. utolsóján az öt ácsnak egy heti munkájokért adatott 8 m. frt 40 den.

Márcz. 7-én az öt ácsnak egy heti munkájokért adatott 8 m. frt 40 den.

Márcz. 14-én az öt ácsnak egy heti munkájokért adatott 8 m. frt 40 den.

Márcz. 21-én az öt ácsnak egy heti munkájokért adatott 8 m. frt 40 den.

Márcz. 28-án az öt ácsnak egy heti munkájokért adatott 8 m. frt 40 den.

Ápr. 4-én az öt ácsnak egy heti munkájokért adatott 8 m. frt 40 den.

Ápr. 11-én az öt ácsnak egy heti munkájokért adatott 8 m. frt 40 den.

Ápr. 12-én a Slam nevű hatodik ács visszaérkezett Bécsből.

Április 18-án a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 m. frt.

Április 25-én a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 m. frt.

Május 2-án a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Május 9-én a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Május 16-án a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 m. frt.

Május 23-án a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 m. frt.

Május 30-án a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 m. frt.

E héten egy napot elhanyagoltak, nem akartak dolgozni, ennél fogva nem kaptak fizetést.

Junius 7-én a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Junius 14-én a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Junius 21-én a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Junius 28-án a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Julius 5-én a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Ez után távollétemben Horvathinovith uram t. i. jul. 12-től adott a hat ácsnak egy heti munkájokért 10 m. frtot. Ismét Horvathinovith uram ugyanazon ácsoknak jul. 19-től egy hétre fizetett 5 m. frtot és 60 denárt, fenn maradt tehát még ezért a hétért 4 m. frt és 40 denár.

Julius 26-án a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 magy. frt.

Augusztus 2-án a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 m. frt.

Augusztus 9-én a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 m. frt.

Augusztus 16-án a hat ácsnak egy heti munkájokért adatott 10 m. frt.

Október 20-án Slam ácsnak, a kit a többiek ács-szerszámokért Bécsbe küldtek s a kinek Bécsből visszatérteig semmit se fizettem, de aztán ngos Teuffel Erasmus uram meghagyására 5 rénes frtot fizettem, a mi négy magy. frtot tesz ki.

Összesen 348 magy. frt.

A négy magyar ácsnak, t. i. Vincze Pálnak, Kömle Pálnak, Fodor Mátyásnak és Kis Mihálynak, a kik a biztos uraktól Egerből ide küldettek, fizetésök egyenként egy hétre 1 m. frt.

E négy magyar ácsnak két heti munkájokért márcz. 3-tól márcz. 17-ig adtam 8 m. frt.

Márcz. utolsóján ugyanezen négy magyar ácsnak két heti munkájokért adtam 8 m. frtot.

Összesen 16 m. frt.

Összegezése azon pénznek és fizetségnek, melyet a kőműveseknek, Bernát¹⁾ mesternek s a többi vele levő kőműveseknek munkájokért adtam és fizettem.

Először decz. 6-án Bernát mester munkájáért a vele való leszámolásig adtam 6 m. frtot.

¹⁾ Gaballio Bernát. Lásd e folyóiratot 1889. 133, 136. lap.

Febr. 12-én Péter olasz kőművesnek a vele való leszámolásig adtam 70 denárt.

Február 21-én Bernát mesternek a leszámolásig adtam 5 m. frtot.

Ismét márcz. 2-án Bernát mesternek a leszámolásig adtam 6 m. frtot.

Márcz. 16-án Bernát mesternek a teljes leszámolásig adtam 2 m. frtot.

Ugyan az nap Péter olasz kőművesnek a teljes leszámolásig adtam 5 m. frtot.

Márcz. 20-án Bernát mester kőművesnek az előbbi fizetségnek, melyet én valamint István deák más pénzekből neki kiadtunk, hátralékába a vele megejtett leszámolás folytán márcz. 20-ig adtam 12 m. frtot 40 denárt.

Olasz Péter kőművesnek a leszámoláskor márcz. 20-ig, a már fölvett 4 frt 70 denárhoz adtam még 3 m. frtot.

Olasz Jakab staczonai kőművesnek (muratori de Staczona) a leszámoláskor febr. 18-tól márcz. 20-ig eső egy hónapi munkáért adtam 6 m. frtot 40 denárt.

János santhoi olasz, húséges kőművesnek egy hónapra; t. i. febr. 18-tól márcz. 20-ig, a leszámoláskor adtam 6 m. frtot 40 d.-t.

Másik János kőművesnek, teyi olasznak (Italo de tej) egy hónapra, febr. 18-tól márcz. 20-ig a számadáskor adtam 6 m. frt 40 denárt.

Másik Olasz Péternek, bormai kőművesnek 20 egész napra, márcz. 1-től márcz. 20-ig a számadáskor adtam 1 m. frtot 35 d.-t.

Összesen 64 m. frt 15 denár.

A néhai tek. és ngos gr. Salm Miklós stb. és ngos Báthori András, Teuffel Erasmus, Aldana Bernát uraknak, ő felsége hadi biztosainak rendeletére a kémek részére több ízben tett kiadásoknak összegezése.

Nov. 18-án a Szegedre küldött Török Benedeknek költségül adtam 1 m. frt 32 denárt.

Decz. 13-án a Budára küldött Fynthÿth Mihálynak költségül adtam 1 m. frt 40 denárt.

Decz. 15-én a Pestre küldött Bernáth Istvánnak költségül adtam 1 m. frt 35 denárt.

Decz. 17-én a Szegedre küldött Várkonyi Török Istvánnak költségül adtam 1 m. frt 35 denárt.

Jan. 6-án a Budára küldött Kis Jánosnak költségül adtam 1 m. frt 36 den.

Jan. 15-én a Pestre küldött Bernáth Istvánnak költségül adtam 1 m. frt 80 denárt.

Jan. 17-én a Hatvanba küldött Fynthyth Mihálynak adtam 80 denárt.

Jan. 26-án a Tolnába küldött Török Benedeknek adtam 1 m. frt 80 denárt.

Jan. 31-én a Budára küldött Fynthyth Mihálynak költségül 1 m. frt 80 den.

Febr. 4-én az ismét Pestre küldött Baráth Istvánnak adtam 1 m. frt 40 den.

Febr. 12-én Fynthyth Mihály Budáról visszatérvén, Egerbe küldtem a biztos urakhoz, hogy azoknak személyesen mondja el, a miket értett, költségül adtam neki 80 denárt.

Febr. 14-én a Szegedre küldött Török Benedeknek költségül adtam 1 m. frt 80 den.

Márcz. 21-én az urak megbízásából ismét Budára küldött Fynthyth Mihálynak úti-költségül adtam 1 m. frt 70 den.

Márcz. 25-én a Pestre küldött Baráth Istvánnak költségül adtam 1 m. frt 35 den.

Ápril 6-án a Budára küldött Szentiványi birónak költségül 80 den.

Ápr. 9-én a Hatvanba küldött Kis Jánosnak költségül 75 den.

Ápr. 11-én az Ellesre küldött Török Benedeknek, mikor a török nászadok ott tartózkodtak, költségül adtam 80 den.

Ápr. 18-án a Pestre küldött Baráth Istvánnak költségül 1 m. frt 25 den.

Ápr. 22-én a basa táborába, mikor ez Pesten kívül táborba szállott, küldött Fynthyth Mihálynak költségül 1 m. frt 80 den.

Ápr. 25-én az Ellésre és Szegedre küldött Török Istvánnak 1 m. frt 75 den.

Ápr. 28-án a basa táborába küldött Kis Jánosnak 1 m. frt 75 denár.

Máj. 8-án Fynthyth Mihálynak, a ki a basa táborába azért

küldetett, hogy megnézzze merre megy a basa által elküldött 300 lovas? adtam költségül 1 m. frt 40 den.

Máj. 11-én az Ellésre küldött Török Benedeknek adtam 80 d.

Máj. 13-án a basa táborába, mikor ez Pestről Káposztás-Megyér felé megindult, küldött Baráth Istvánnak 1 m. frt 70 den.

Máj. 24-én a Szegedre küldött Török Benedeknek, mikor híre járt, hogy oda naszádok érkeztek, költségül 1 m. frt 20 den.

Jun. 11-én a basa táborába küldött Baráth Istvánnak 1 m. frt 70 den.

Jun. 23-án a Budára a basa táborába küldött Fynthyt Mihálynak költségül adtam 1 m. frt és 60 denárt.

Összesen 37 magy. frt 32 den.

A vár különböző szükségleteinek bevásárlására tett kiadások összege:

Decz. 5-én a néhai nagys. gróf uram rendeletére az ő felségének küldendő nagy, szárított potykák vételére Vezsenybe 1 m. frt 85 den.

Decz. 8-án négy font papir vételére adtam Tisza-Varsányba 38 denár.

Mikor István deák Bécsbe ment, a várhoz szükséges nagy lakatok vásárlására, adtam 10 m. frt.

Jan. 5-én a disznók megsózására, a melyeket a gróf uram engedélyével Dobó István uram ide hajtattott s a melyeket István deák a vár körüli szomszédos falukban vett, sóra adtam 10 m. frtot

Jan. 11-én a dögvészes disznók etetéséhez szükséges kása vételére adtam 16 denárt.

Jan. 28-án a kapuk és a puskaporokat tartó boltok javításához szükséges vas vételére Tisza-Varsányba adtam 80 denárt.

Ugyanaz nap az ő felsége tárházaihoz szükséges gyertyákra 20 denár.

Febr. 1-én a biztos urak rendeletére az ő felsége borait Gömör megyéből szállító kocsik részére More Gáspár uramnak 19 m. frt.

Márcz 2-án Bernát mesternek az árkok és töltések méréséhez vett gyeplüre (lorúm vülgo gywplew) adtam 18 denárt.

Márcz 16-án Jászberénybe fuvók és egyéb szükséges vaszszerzőmök vásárlására adtam 11 m. frtot.

Ugyanaz nap Turra hat font papir vételére adtam 48 denárt.
Márcz 20-án a várhoz szükséges különböző vas vételére
Turra 50 denárt.

Jul. 6-án a Szabó Demeter szolnoki polgártól vett malomért
18 m. frtot.

Összesen 72 m. frt 60 denár.

*A vár különböző helyein dolgozott paraszt és cseh munkásokra,
valamint a Prini Gábor által küldött naszádosokra tett kiadások
összegezése.*

Nov. 28-tól decz. 11-ig a vár különböző helyein dolgozó
paraszt munkásoknak fizettem 23 m. frt és 20 denárt.

Decz. 20-án a néhai gróf uram parancsára a Prini Gábor
által küldött s a hajók őrizetére Szolnok várában hátra hagyott
naszádosok teljes fizetésébe, a mint Prini Gábortól kapták, fél
hónapra tizenegy személynek, kik közül egy tizedes (decurio),
adtam egyenként 1 magy. frtot, a tizedesnek 2 m. frtot, összesen
12 magy. frtot.

Decz. 11-től decz. 26-ig a vár különböző helyein dolgozott
paraszt munkásoknak adtam 7 m. frtot.

Összesen 41 m. frt 70 den.

A cseh árkolókra tett kiadások összegezése.

Febr. 23-án a cseh árokcsinálóknak, a kik Partus nevű
kapitányjok alatt Morvaországból hozattak, munkájokért adtam
66 m. frtot.

Márcz. 24-én a Partussal levő ugyanazon cseh árkolóknak
munkájokért ismét adtam 16 m. frtot.

Összesen 82 m. frt.

A szénégetésre különböző helyekre tett kiadások összegezése.

Márczius 3-án Nagy-Körös városnak szénégetésért adtam
2 m. frtot.

Ugyanaz nap Kécske falunak szénégetésért adtam 1 m. frtot.

Márcz. 5-én Újfalu városnak szénégetésért adtam 1 m. frtot.

Márcz. 14-én Jászberény városnak szénégetésért adtam
2 m. frtot.

Márcz. 17-én Kecskemét városnak szénégetésért adtam
3 m. frtot.

Ugyanaz nap Czepléd városnak szénégetésért adtam 2 m. frtot.

Ugyanaz nap Pótharasztja falunak szénégetésre adtam 80 denárt.

Összesen 10 m. frt 30 den.

Az ő Felsége ételmezési mesterének Szolnok várában, Halmon Farkas uramnak, borok vásárlására adott pénz összege :

Márcz. 8-án Halmon Farkas ételmezési mesternek borok vételére adtam 50 m. frtot.

Az ő Felsége fizető mesterének, Kannawyczer Kristófnak, ngos Teuffel Erasmus ur rendeletéből adott pénz összegezése.

Ő Felsége fizető mesterének Kannawyczer Kristófnak ngos Teuffel Erasmus úr rendeletéből adtam posztót Egervárában 88 m. frt értékben, és pedig kétfelét, egyik stamet, másik purpián, a mely posztót nekem Dobó István egri tisztartó az egri puskás gyalogok fizetéséből, az ő felsége fizető mesterének gyalogosai fizetésébe adott; ugyanis én a velem Szolnokra küldött egri gyalogoknak — a legnagyobb szükségétől kényszerítve — az ő Felsége adópénzéből 88 m. frtot fizettem, a kiket ha nem fizettem volna Szolnok várából, valamennyien azonnal kivonultak volna, a midőn a budai basa Erdélyből visszatérőben a Tiszán átkelt. A mely posztót azután Kannawyczer Kristóf nevezett Teuffel Erasmus akaratából Halmon Farkasnak, a szolnoki vár ételmező mesterének adott, a ki megint a köművesek, ácsok s más munkások fizetésében szétosztotta.¹⁾ (Orsz. Ltár. Limbus.)

25. *Augsburg, 1550 decz. 8.* A király utasítja a pozsonyi kamarát, hogy néhány ágyút, puskákat, hadi gépeket s egyéb mindenféle ostromszereket szállíttasson haladéktalanul Pozsonyból a szolnoki várba. (Orsz. Ltár. Benig. resol. ad cam. Poson. 1550 fol. 274.)

26. *H. n. 1550 decz. 18.* Gr. Tyerstain Nádasdy Tamáshoz. — Más újságot nem írhatunk, mint a mit harmad nappal ez előtt egy biztos emberünktől értettünk, a ki azt jelentette, hogy a török császár az elmúlt napokban, a midőn a budai pasa még az erdélyországi várakban volt, egy eunuchot küldött 1500 lovas kíséretében a Kazum pasához egy karddal, a ki a császár megbízá-

¹⁾ Kívül újabbkori frással: Zay Ferencz egri kapitány számadása a kir. bevételekről és kiadásokról.

sából kijelentette a császár akaratát és parancsát, hogy vagy azzal a karddal ölje meg magát, vagy pedig Szolnok és Eger várakat foglalja el, s a keresztyénségnek rablással, pusztítással, tűzzel-vassal, a mint csak lehet, minél nagyobb kárt okozzon; a ki most tétlenségével felhagyva nevezett eunuchot a budai pasa helyére tette, a kinek Konstantinápolyból rövid időn való visszatérését várja s mihelyest megérkezik, (mint a nevezett ember állítja) Kazum pasa Szolnok és Eger ellen indul s e helyeket nem is akarja addig elhagyni, míg vagy el nem foglalja, vagy halálát nem leli. Ezen vállalathoz most nagyban folyik az előkészület Budán; 3000 kocsit rendeltek be, lovakat, ökröket, árkoló szerszámokat s azokhoz értő embereket; azonkívül hét faltörő ágyú már átszállított Pestre, a többi mezei hadi gépeket pedig, a melyek táborában voltak, Szegeden hagyta. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

27. *Komárom, 1551 jan. 21.* Gr. Tyerstain Nádasdyhoz. — Huszonnégy ágyú szállíttatik Egerbe, onnan Szolnokba, bár, véleményünk szerint az építkezés, a mint ennek térképéből, vagy rajzából látjuk, még befejezetlen s nem tartjuk eléggé biztosnak mely, vélekedésünket (Teuffel) Erasmus úrnak megírtuk, mindazáltal az ő belátására bízuk. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

28. *Bécs, 1551 márcz. 28.* Ferdinánd levele Fráter Györgyhöz. — Hírlik, hogy a budai pasa mindenfelől összegyűjtött csapatokkal, temérdek hadi szerrel Szolnok, vagy Eger, vagy valamely más erősség ostromára készül. Ezért szükségesnek látja, hogy a Báthory András magyarországi főkapitány által hozzá küldött csapatokat ez visszaküldje. (Tört. Tár, 1880. 57. l.)

29. *Bátor, 1551 apr. 6.* Báthory András főkapitány tudatja Frater Györggyel, hogy tegnap kapta ő felsége levelét, melyben azt írja, hogy a török nagy készüllettel Szolnok, vagy valamely más vár ellen indul; ennelfogva seregét ő is a török ellen küldi s kéri Fraterert, hogy legyen segítségére. (Tört. Tár, 1880. 63. l.)

30. *Bécs, 1551 apr. 16.* A király meghagyja a pozsonyi kamarának, hogy azon borok, melyek a komáromi vár körül az esztergomi érsekség jövedelméből beszédetnek, Komárom várában kiméressenek, a befolyó pénz pedig Szolnok várába küldessék, hogy azon az ottani katonaság részére bort vásároljanak. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad cam. Posen. 1551 fol. 24.)

31. *Bécs, 1551 ápr. 19.* A király helyben hagyja a pozsonyi kamara javaslatát a szolnoki vár élelmezése felől; tudatja, hogy értesítette Serédy Benedeket, hogy a szolnoki vár részére adjon az ő terményraktárából és a malmot is ott állítsa fel. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad cam. Poson. 1551 fol. 37.)

32. *Bécs, 1551 ápr. 27.* A király rendeli a pozsonyi kamarának, hogy miután a szolnoki vár úgy szükségli, három ügyes és szorgalmas naszádos vajdát Selyéről, vagy más honnan Szolnokra rendeljen; a hajók már készülnek számokra Máramarosban. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad cam. Poson. 1551 fol. 31.)

33. *Bécs, 1551 máj. 8.* A király a pozsonyi kamara ez évi ápr. 20 iki fölterjesztésére rendeli, hogy Selyéről a három naszádos vajdát két tizedessel s megfelelő számú evezősökkel azonnal indítsa Szolnok várába, hol Zay Ferencz kapitány rendelkezése alatt fognak állani, fizetésöket pedig a mezei hadak fizető mestertől kapják. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad cam. Poson. 1551 fol. 46.)

34. *Bécs, 1551 máj. 11.* Ferdinánd a pozsonyi kamara április 28 iki feliratára válaszolja, hogy már nem kell gabonát kérni Serédy Benedektől, mert Sbardellati Ágoston váci püspök jobbágyai Szolnokra annyi terményt összehordtak, hogy nincs elég alkalmas hely, a hova el lehetne rakni s így féltő, hogy megromlik. Intézkedjék tehát a kamara, hogy e termények gondoztassanak. A tiszai malmot illetőleg azt rendeli, hogy miután az a víz lassú folyása miatt használhatatlan, készíttessen a kapitány állati erőre berendezett malmot; ehhez való mesteremberekről, ha nem volnának, gondoskodjék a kamara. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad cam. Poson. 1551 fol. 45.)

35. *Bécs, 1551 júl. 9.* A király véleményt kíván a pozsonyi kamarától az iránt, hogy Szolnok várában a régi sókamara helyre állíttassék-e? mert Heilmann Farkas szolnoki udvarbíró, tekintettel arra, hogy a Tisza folyó körül sok falu szorúl rá, igen sürgeti. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad cam. Poson. 1551 fol. 102.)

36. *Bécs, júl. 22.* A király a pozsonyi kamarának megküldi a Horvatinovith Bertalan szolnoki várkapitány és jövedelmi tisztartó részére készült utasítást azzal a felhívással, hogy vizsgálja át, a szükségességekkel egészítse ki s nevezett kapitánynak küldje meg. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad cam. Poson. 1551 fol. 105.)

37. *Pozsony, 1551 aug. 1. Utasítás a szolnoki vár kapitányjai és tisztviselői számára.* Ferdinánd, Isten kedvező kegyelméből Római császár, Magyar- és Csehország királya stb. Utasítás Horvathinovith Bertalan és Zay Ferencz híveinknek, Szolnok várába kinevezett kapitányainknak.

Midőn mi megbízva Horvathinovith Bertalan és Zay Ferencz hűségében, nevezett Szolnok várunknak gondját, őrizetét s mindenemű fentartását, további tetszésünkig rájuk bízunk és bennük meghiszünk, ők is tartoznak ezen előljárói tisztükben oly szorgalmatosak lenni, a mint ezt a mi bizodalunk s az ő hitök megköveteli.

És pedig elsőben is, minthogy tudják, hogy mi ezen várat hú alattvalóinknak megvédése végett és javára nem csekély költséggel építettük a legalkalmasabb helyen, tehát összes fáradozásukat, igyekezetüket, vigyázásukat arra fordítsák, hogy a mi méltóságunkat és a haza épségét szívéükön viseljék s ez által ezen, a keresztyénség ellenségének, a töröknek oly közeli szomszédságában levő vár felségünk, fenséges gyermekeink és utódaink részére minden módon megtartassék általok. A melynek megtartására bármit szükségesnek tartanak, az iránt a kapitányok minket, vagy főkapitányunkat mindig idejében figyelmeztessenek, hogy minden szükről idejében lehessen gondoskodni és rendelkezni.

Igyekezzenek főleg maguk közt a jó egyességet és egyetértést megőrizni, nehogy a visszavonásból és egyenetlenkedésből akár várunk, a mit az Isten eltávoztasson, akár Magyarországunk, más egyéb ügyben kárt szenvedjen.

A katonaságot, lovast úgy, mint gyalogost jó rendben és fegyelem alatt tartsák és pedig nemcsak azokat, a kik már rájuk vannak bízva, hanem azokat is, a kiket, ha a körülmények úgy kívánják, a főkapitány, vagy más kapitányaink rendelkezésünk szerint, oda helyeznének, a kik közt, hogy viszátkodások, vetelkedések ne támadjanak, arról mindenképpen gondoskodjanak, ha pedig valamely okból támadnának, annak elnyomására, lecsendesítésére minden alkalmas eszközt megkísértsenek.

Vigyázás, őrség éjjel-nappal a kellő jó rendben legyen s arról semmikép se feledkezzenek el, minthogy azt nevezett várunk megtartása és az ellenség szomszédsága követeli; ezeket csupán helyet-

teseikre, vagy szolgálókra ne bizzák, hanem ők maguk, különösen éjjel feljárják, lássák és tapasztalják, hogy a magok helyén és rendben legyenek az örök. Ha pedig azokat, a kikre az őrség bízott, hanyagságon érnék, keményen büntessék őket s akarjuk és parancsoljuk, hogy általában mind azokat, a melyek a vár őrizetére, a katonai gyakorlatokra és munkákra szükségesek, a katonai fegyelem s a várvédelem szempontjából szigorúan megtartsák.

Akarjuk, hogy a katonákat, lovasokat úgy, mint a gyalogokat, a kik szolgálatunkra a várba befogadtatnak és elhelyeztetnek, a kapitányok úgy kiképezzék, hogy ne csak a fegyverfogást értsék, hanem a várerődítéssel járó dolgokra is készek és alkalmasak legyenek s azoktól semmi szín alatt ne vonakodjanak.

Ezen várunk alkaptányává pedig Móre Gáspár hívünket nevezük ki, a ki nevezett két kapitányunknak engedelmeskedjék s tőlük függjön, kivel kötelességeiben ú. m. a gyalogság feletti fegyelem tartása, a várkapunak idejében való bezárása és kinyitása, őrségek ellenőrzése s egyéb a vár megtartásához szükséges dolgokban kapitányaink is egyenlően s egyetértve osztozkodjanak.

A katonákkal, együttvéve úgy, mint egyenkint, kinek-kinek érdeme és rangja szerint, a mint katonákhoz illik, tisztességesen bánjanak a kapitányok és gondjukat viseljék, a rakonzátlanokat a többiek társaságától különítsék el s nemcsak a hűtlenségben gyanúsakat, hanem a kik a rossznak még csak a gyanújára is alkalmat adnak, távolítsák el és semmikép se engedjék őket a többi katonákkal érintkezni; sőt, ha úgy kívánják a körülmények, büntessék is őket.

A szomszédokat és nevezett várunk hű jobbágysait mindenféle, úgy ellenséges, mint bármi erőszakos bántalmazások ellen oltalmazni, védeni tartoznak.

Úgy szintén, ha értésökre jutott, hogy nevezett várunk környékén bármely birtok a királyi ügyészünkre visszaháramlott, arról felségünknek jelentést tegyenek.

Midőn pedig nevezett Szolnok várunk jövedelmének kezelését és gondozását egyedül mondott Horvathinovith Bertalanra bízuk, ő, mint tisztartónk minden szorgalommal rajta legyen, hogy a jövedelmek, melyek azon várhoz akár most tartoznak, akár ezután az ő hivataloskodása alatt tartozni fognak, vagy rendeletünkre

bármilyen igazságos módon oda jutnak, vagy juthatnak, általa összegyűjtessenek s gondoztassanak. Ezekben szükség esetén tisztársai segítségével is élhet, a kit ezen segítség nyújtására ezennel kötelezzük.

A kiadásokról és bevételekről ezen tisztartó pontos számadást vezessen, melyet nekünk, vagy kincstárunknak a maga idején bemutatni tartozik. Hogy pedig e kiadásokat és bevételeket jobb rendben betarttassa s a mint a szükség kívánja teljesíthesse, ezen tisztartó mellé hívünk Heilmann Farkast rendeljük, hogy ő a tisztartó által beszédett jövedelmeket s más életműveket hűségesen és szorgalmasan megőrizze és azon jó és igazságos rendtartással, melyet neki mi, vagy kincstárunk, vagy tisztartónk elébe szabtunk, kiutalványozza és kifizesse és úgy a bevett, mint a kiadott jövedelmekről, élelmi szerekről s azok hátrálékairól nekünk vagy kincstárunknak annak idején bemutatandó szorgalmas és pontos számadást vezessen.

Horvathinovich Bertalan tisztartónk és kapitányunk intézkedni és gondoskodni tartozik, hogy a vár ellátásához szükséges mindenféle élelmi szerek jó és elegendő mennyiségben készletben legyenek és alkalmas, biztos helyeken tartassanak, hogy az eső, vagy más szerencsétlenség miatt el ne romoljanak, meg ne semmisüljenek. Rendeljük továbbá, hogy a szükséges puskaporok, golyók s egyéb hadi szerek gondozására mind a tisztartónak, mind a kapitányságban tisztársának nagy figyelme legyen.

Mint hogy pedig az ellenséges szomszédság miatt elkerülhetetlen, hogy nevezett kapitányaink kezébe foglyok ne essenek, erre vonatkozólag különösen meghagyjuk, hogy bármilyenféle foglyokat, főleg a törököket, bizonyos alkalmas, berendezett, megerősített helyen, jó őrizet alatt szigorúan és szorgalmasan tartsák, gondoskodjanak és mindenképpen vigyázzanak, nehogy valami módon, furfanggal, vagy csalárdsággal nevezett várunkra valami veszedelmet hozzanak.

Továbbá akarjuk, hogy a kapitányok mindenképpen óvatosak legyenek az embereknek a vár belsejébe való bebocsátása, vagy befogadása körül; így nagy vigyázattal és körültekintéssel legyenek és őrizkedjenek, hogy hű emberek helyett hűtlenek, álnokok, árulók be ne bocsátassanak.

Továbbá, minthogy elhatároztuk, hogy a Tisza folyó megvédése és hatalmunkban tartása szempontjából Szolnok vára körül naszádok és hajóskatonák tartózkodjanak, élénk gondjuk legyen nevezett kapitányoknak, hogy a hajók biztos és védett állomást nyerjenek s mindenképp örködjenek, hogy ellenséges szelektől, viharoktól veszedelem ne érje őket s bármi kárt ne szenvedjenek. Az evezőket és a hajók egyéb felszereléseit, a mikor nem használatnak, fedél alá, megerősített helyre tegyék és őrizzék, akár a váron kívül, akár azon belül, a mint alkalmasabbnak látszik.

Továbbá tartózkodjanak a kapitányok a szegény jobbágyok elnyomásától, azokon való jogtalanságoztól és őket szokatlan, elviselhetetlen munkákra ne kényszerítsék. Ha pedig az elkerülhetetlen szükség követeli, hogy a jobbágyok munkáját igénybe vegyék, abban oly mérsékletet tartsanak, hogy a szegénység elviselhesse.

Abban az esetben, ha mi nevezett kapitányainktól, Horvathinovich Bertalantól és Zay Ferencztől Szolnok várunknak át- és visszaadását követelnők, ők kötelességöknek ismerjék, a minthogy erre esküvel vannak kötelezve, nevezett várat összes ágyúival, tűzszerzámaival, hadi szerelvényeivel s mindazokkal, a melyeket kezökhöz kaptak, s a melyeket föl nem használtak, nekünk s nevezett fenséges gyermekeinknek és utódainknak, vagy a kiknek ez iránt határozott felhatalmazást adtunk, átadni s minden további vonakodás, vagy keresett ürügy nélkül helyreállítani és átszolgáltatni.

Általában pedig kapitányaink összesen és egyenkint mindazokül, a miket nevezett Szolnok várnak védelme es oltalma szempontjából alkalmasoknak és a mi hasznunkra, hű alattvalóink épességére szolgálóknak vélnek, híven és szorgalmasan gondoskodjanak és mindent, a mit e részben eszközölhetnek, teljes erejükből fogatossáttassák és eszközöljék. Kelt Pozsonyban, 1551, augusztus hó 1-én. (Ered. fogalm. Orsz. Ltár Limbus.)

38. *Kolozsvár, 1551 aug. 8.* Fráter György kifejti Ferdinánd király előtt, hogy abeli rendelete, miszerint a tiszáninneri vármegyék jobbágyai barmaikkal mielőbb Szolnok várának építésére sieszenek s ott 3—4 napig dolgozzanak, nehezen teljesíthető. A kunok, kik azon várral szomszédosok, könnyen oda mehetnek, azonban a biharmegyeiek részint a távolság miatt, részint pedig, mert a táborból csak a napokban tértek haza s újabb terhes szolgálatra képte-

lenek, az építkezésben nem segédkezhetnek. Sokkal előnyösebb lenne, talán, ha ő felsége Morvából hozatna vagy 1000, a várépítésben gyakorlott embert, a kik talán az adóból fizettetnének (Tört. Tár. 1880. 248. l.)

39. *Kolozsvár, 1551 aug. 10.* Frater György értesíti Ferdinándot, hogy meghagyta szolnoki tisztjének, miszerint a Szolnok várában levő hadi szereket vizsgálja meg. Szükséges a vár ellátására való jövedelemről gondoskodni, e célra az egri és a vácsi püspökség tizedeit jelöli ki, ő is a Szolnok körüli tizedeit mind a várra fordítja. Rendelkezett, hogy a környékbeli jobbágság siessen a vár építésére. Csudálkozik, hogy Castaldo generalis Egerből jövet látta a várat s még se tett annak hiányairól jelentést. Mindenek előtt Eger és Szolnok megerősítéséről s élelmi szerekkel való ellátásáról gondoskodjék a felség, erre kérve kéri, mert mind a két várnak nagy fontosságot tulajdonít, úgy, hogy Szolnok elvesztével a vele összekötött Eger is elvész, Eger eleste pedig az egész országra csapás. (Tört. Tár, 1880. 249. l.)

40. *Bécs, 1551 aug. 11.* A király tudatja a pozsonyi kamarával, hogy a szolnoki vár kapitányai részére készített utasítást (lásd 36. sz. a.) helyben hagyja. Kapitányokká Horvathinovith Bertalant és Zuy Ferenczet nevezi ki, alkapitánynyá, a ki mindkettőtől függ, Móre Gáspárt. A vár udvarbírójává s jövedelmi kezelőjévé Horvathinovithot, melléje pedig, hogy az élelmi szerek kezelésében segédkezzék s azokról kellő számadást vezessen: Heilmann Farkast. A szolnoki várban létesítendő sókamara iránti javaslatot nem hagyja helyben, mihelyest azonban az idő alkalmasabb lesz rá, akkor nem fogja ellenezni. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad Cam. Poson. 1551. fol. 117.)

41. *Bécs, 1551 aug. 24.* Ferdinánd értesíti Frater Györgyöt, hogy megkapta f. hó 17-én kelt levelét, melyben azt írta, hogy Zaránd vármegye, részint a nagy távolság miatt, részint, mert a török közelsége miatt első sorban a maga védelméről kell gondoskodnia, nem mehet Szolnok építésére. Ennélfogva a király teljesen Frater Györgyre bízta a vár iránti intézkedéseket. Minthogy a beglerbég nagy sereggel Eger, vagy Szolnok ellen készülődik puhatóltassa ki szándékát ideje korán, hogy Castaldot is segélyadásra

utasíthassa. A szomszéd vég váraknak már meghagyta, hogy legye-
nek készen mindenképp. (Tört. Tár. 1880. 256. l.)

42. *Bécs, 1551 szept. 20.* A király értesíti Frater Györgyöt, hogy tudomásul vette, miszerint azok a vármegyék, melyek a távol-
ság miatt, vagy egyéb okból részt nem vehetnek Szolnok építésé-
ben, ahöz némi pénzsegélyvel járultak, még pedig portánként 25
denárral. Frater György szept. 8-án kérdést intézvé az iránt, hogy
az így befolyó pénzt Szolnokra, vagy Temesvárra fordítsa-e? a
király azt válaszolja, hogy miután Szolnok építéséről már eléggé
van gondoskodva, a pénzt Temesvár, Becse, vagy Becskerek meg-
erősítésére fordítsa. (Tört. Tár. 1880. 265. 274. l.)

43. *Prága, 1551 decz. 31.* A király tudatja a pozsonyi ka-
marával, hogy a máshova kinevezett Zay Ferencz helyébe Petro-
vinai Pekry Gábort tette szolnoki várkapitánynya, ugyanazzal a
fizetéssel. Utasítja a kamarát, hogy a szükséges utasításokkal
lássza el. (Orsz. Ltár. Ben. resol. ad cam. Poson. 1551. fol. 3.)

44. *Szolnok, 1552 jan. 28.* Horvathinowith Bertalan, szol-
noki várnagy, Nádasdy Tamáshoz. — Tekintetes és nsgos, nekem
mindig kegyelmes uram. Örökös szolgálatomnak ajánlása után.
Jelenleg semmi újságot se tudok tek. és nsgos uraságodnak írni,
csupán azt írhatom, hogy a mult esztendő végén a beglerbég egy
csomó levelet küldött hozzám, melyeket a török szultán a király-
hoz írt s a melyeket ő Felségének azonnal elküldtem; az erre
adott választ egy csomóba kötve a mult december utolsó napján
küldtem a beglerbégnek, a ki meg a török császárhoz küldte.
Szolgám még nem tért vissza, hanem Nándorfehérváron van a
beglerbégnél s megvárja a jelentést, míg a hírnök a szultántól
visszatér. (Lat. ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.¹⁾)

45. *Nyitra, 1552 máj. 9.* A nyitrai püspök értesíti Nádas-
dyt, hogy egy rácz jött Nándorfehérvárról, a ki határozottan beszéli,
hogy az ottani beglerbég csak egy pasát vár urától, a kivel azonnal
ostrom alá akarja venni Temesvárt vagy Szolnokot; mondja, hogy
Buda és Esztergom felé nagy mennyiségű élelmi szert szállítottak.
(Lat. ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

¹⁾ E levél nem tartozik ugyan szorosán tárgyunkhoz, mindazáltal,
mint a vitéz várnagy Szolnokon tartózkodásának egyik emlékét nem tar-
tottuk haszontalannak a közlésre.

46. *Léva, 1552 máj. 19.* Teuffel Erasmus Nádasdyhoz. —
 Meghagyta nekem ő Felsége a mult pozsonyi tanácskozásban, hogy
 mielőbb Egerbe utazzam s onnan hadi szereket szállítsak át Szol-
 nokba. A mint pedig Szolnokra érkeztem, Horvathinovith urammal
 közösen megállapodtunk, hogy a törökök törekvéseinek kipuhato-
 lása végett két kémeket küldjünk Szendrőbe, a kik közül az egyik
 már visszatért, a másik kémkedés végett tovább utazott, hogy ben-
 nünket bizonyosabbá tehessen arról, a mi hirlik, hogy t. i. a török
 császár ezen a nyáron hadjáratot tervez ellenünk. Az, a ki vissza-
 jött, azt mondja, hogy a beglerbég nem messze Nándorfehérvár-
 tól táboroz s mintegy hatszáz lovát a mezőre küldte s azokon a
 helyeken nem folyik semmi előkészület, a lovakat sem gyűjtik,
 mint az előző években, a mely előkészület, ha a császár táborba
 száll, az élelmi szerek, hajók s egyéb hadi szerszámok összehordá-
 sában szokott nyilvánulni. Hitelt érdemlő törökök után annyit biz-
 tosan állít, hogy a török császár lábfájása miatt ezen a nyáron
 személyesen nem fogja vezetni ellenünk a hadat. Oroszlán basa és
 a beglerbég fognak nagy számú sereggel útnak indulni, hogy
 Temesvárt, Szolnokot, Egert, ezt a három várat megostromolják,
 vagy ha mind a hármat nem is, legalább közülök kettőt. A többek
 közt azt is beszéli, hogy ha a mieink megkísértenék Esztergom
 vívását, akkor a török császár el van határozva azt a várat szemé-
 lyesen megvédelmezni. Jól tudja tek. és nsgos Uraságod, hogy az
 ezen vidék messze kiterjedő végházáinak, Szolnoktól kezdve idáig,
 oltalmazására mily csekély haderővel rendelkezem. A beke idején,
 a mikor fegyverszünet volt, sokkal nagyobb csapataim voltak, de
 azok részint elbocsáttattak, részint, Erdélybe vitetek. Hozzájárul
 ehhez még az, hogy a meglevő csekély katonaság is, csaknem hat hó-
 nap óta nem kapta meg köteles zsoldját s nincs módjuk, hogy a
 jelen szük viszonyok között magukat fentarhassák. Engemet min-
 den órában üldöznek terhes sürgetéseikkel s már egyáltalában nem
 tudok nekik mit felelni, nem tudom mit cselekedjem, hogy őket to-
 vábbra is összetartsam, mert lehetetlenség őket és lovaikat fizetés
 nélkül eltartani. Ha bizonyossá lesz, hogy a török ostromolni akarja
 Szolnokot, a bele való őrség teljesen hiányozni fog. Egerben is igen
 kevés az ember. Én nem mulasztom el ez ügyet gyakori leveleim-
 mel ő felségénél hathatósan sürgetni. Tek. és nsgos Uraságodnak

is tudomására kívántam hozni, hogy ha esetleg, a mit Isten távoztasson, valamelyik várat veszedelem vagy baj éri, az az én hibámon kívül fog esni. Kérem tek. és ngos Uraságodat, hogy ha valami ügyben ő Felségéhez írna, a többek közt emlékeztesse ő felségét, hogy a végházak őrségeit megerősíteni méltóztassék, mert az, a mi most van, teljességgel nem elegendő. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

47. *Monostor, 1552 jún. 29.* Castaldo válaszul Miksa főherceg jún. 19. 20-ki leveleire, írja, hogy a spanyol katonák Szolnokból Olasz- és Németországba szöktek; csak huszonheten maradtak ott, de azok is menni akarnak, mert egy német kapitány rosszul bánik velök. (Tört. Tár, 1892. 158. l.)

48. *Gyula, 1552 aug. 13.* Vas László írja Castaldónak, hogy Ahmet a Tiszán túl egyenesen Szolnok ellen szándékozik. (Tört. Tár. 1892. 282. l.)

49. *Bécs, 1552 aug. 20.* A király gyakrabban hallván Nagy-Várad gyenge voltáról s értvén, hogy Amhát seregének egy részét ellene indította, meghagyja Castaldónak, hogy az ottani ostromszereket szállíttassa Egerbe, vagy Szolnokba, Varkócsot pedig az őrséggel rendelje ki Váradról. (Tört. Tár, 1892. 285. l.)

50. *Győr, 1552 aug. 17.* Kunigspérgh Honorius Nádasdy Tamáshoz. — Temesvár állapotáról más bővebb hírt nem kaptunk, csak azt, hogy a török bírja; innen az ellenség Lippa felé vonúlt oly tervvel, hogy a Tiszán túl egyesül a budai pasával; hírlik, hogy a mint a két pasa egyesült, Egert, vagy Szolnokot szándékoznak ostromolni, erről azonban biztosat még nem írhatok (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

51. *Szászebesi tábor, 1552 aug. 24.* Castaldo tudatja a királlyal azt a hírt, hogy a török Szolnokot támadja meg. Nyáry Lőrincz gyalogosokat kér. Utasította Tóth Mihályt, hogy 300 gyaloggal siessen oda. (Tört. Tár, 1892. 286. l.)

52. *Szolnok, 1552 aug. 24.* Nyáry Lőrincz segélyt kér a Szolnok ellen igyekező Amhát és budai pasa ellen. A német őrség garázdálkodik, a mai napon sok házat és a löszerek nagy részét elhamvasztották. (Tört. Tár, 1892. 286. l.)

53. *Eger, 1552 aug. 25.* Dobó István és Mekcsey István közbenjárásra kérik Ráthkay Pált, hogy a királynál Eger és Szol-

nok részére segélyt eszközöljön ki. Szolnokot, melynek őrsége nagyobb részben beteg, tegnap szállotta meg a török. (Tört. Tár, 1892. 286. l.)

54. *Szolnok, 1552 aug. 28.* Nyáry Lőrincz írja Castaldónak, hogy ötöd napja már, mióta a budai pasa megszállva tartja Szolnokot, de még be lehet jutni, azért segélyt sürget.

Ugyanekkor a szolnoki spanyolok is segélyt kérnek Castaldótól. (Tört. Tár. 1892. 287. l.)

55. *Bécs, 1552 aug. 31.* A király meghagyja biztosainak: Serédy György és Werner Györgynek, hogy a Szolnokba és Egerbe küldendő katonaságról gondoskodjanak. (Tört. Tár, 1892. 291. l.)

56. *Kassa, 1552 szept. 5.* Werner György értesíti a királyt, hogy az egri kapitányok az ő felszólítására se küldtek 200 gyalogot a szolnokiaknak, azt adván okul, hogy ők épp oly veszedelemnek néznek elébe, mint a szolnokiak. Hír szerint Ahmet pasa seregével aug. 27-én Szegedhez közel átkelt a Tiszán, hogy Szolnok ostromára menjen. (Tört. Tár, 1892. 479 l.)

57. *Szászsebesi tábor, 1552 szept. 8.* Magister Matthy (!) Nádasdy Tamáshoz. — A török Szolnokból folytonos kicsapásokat eszközöl, Várad, Debreczen s a szomszéd helyek már elpusztultak; a lakosok részint a hegyek közzé s erdőkbe menekülnek, részint a törökhöz állanak. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

58. *Szempcz 1542 szept. 10.* Thurkowith Nádasdyhoz. — Szolnok, némelyek szerint, be van véve, más okszerint még ostromlatik, ideje volna már, ha az úr Isten ránk fordítaná könyörülő szemeit, mert az utolsókkal küszködünk, noha mérhetetlen vétkeinkért igazságosan szenvedjük e csapásokat s gonoszságaink méltó jutalmát megérdemeljük. (Latin ered. Orsz. Ltár. Nádasdy-iratok.)

DR. ILLÉSSY JÁNOS.